

La jetée

Jen málo filmových režisérů lze klasifikovat tak obtížně jako Chrise Markera, tvůrce známého krátkometrážního snímku La Jetée. Jeho tvorba není pestrá jen volbou témat, jež sleduje, ale i uměleckých oblastí, které Markerovy sloužily jako prostor pro sebevyjádření. Nejen že se nejednalo pouze o režiséra, ale zároveň i fotografa a spisovatele - i ve své režisérské profesi totiž prokazoval značně široký záběr vlastních činností. Neomezoval se na konvenční přístup k filmu, spíše se věnoval dokumentárním snímkům či filmům, které byly pro něj spíše esejistickým cvičením na dané téma nežli snahou odvyprávět nějaký příběh. Jeho vliv je jak v tom, jakou stopu zanechal na poli žánru science fiction a tím si udržel příznivce mezi současnými režiséry, ale i ve spřízněnosti s řadou relevantních osobností své doby, zejména díky příslušnosti k hnutí Levého břehu v rámci francouzské kinematografie 50. a 60. let. Jednou z osobností stejného hnutí, s nímž Marker příležitostně spolupracoval, byl režisér Alain Resnais. Jeho jméno ukazuje, že se nejednalo pouze o spřízněnost co do pohledu na film či politické souznění, ale podobnost vykazují i témata jejich filmového díla. Stejně jako Resnais se totiž i Marker ve svém díle La Jetée zabývá natolik abstraktními otázkami jako je lidské vnímání, paměť či vztah minulosti a role, kterou hrají při utváření lidské identity.

Navzdory více než padesáti letům od vzniku La Jetée je i nyní zážitek jeho sledování neobvyklý a vlastně i něčím nový. Samotný film je totiž poskládán pouze ze střídajících se fotek (nepočítáme-li jediný kratičký záběr), sám ale působí spíše jako skutečné filmové vyprávění než jako prolistování řadou fotek. K větší kontinuitě mezi jednotlivými záběry, která k této "filmovosti" přispívá, slouží jak atmosférická hudba Trevora Duncana, tak hlas vypravěče, který nás provádí příběhem o muži patřícím k přeživším celosvětové katastrofy a jenž je z rozvrácené Paříže poslán zpět v čase za účelem záchrany přítomnosti. Onu cestu časem ale většina lidí neustojí - protagonista snímku je tak k tomuto úkolu vybrán právě kvůli tomu, že je neustále fixován na jednu vzpomínku z dětství - na scénu na letišti, tvář postávající ženy a následný šok z toho, že se stal svědkem vraždy.

Rozhodnutí "natočit" film pouze z řady za sebe poskládaných fotografií rozhodně není nahodilé. Je-li hlavním tématem filmu paměť a vztah k minulosti, je zřejmé, že se mu forma snímku snaží přiblížit. Stejně jako si čas a náš život pospojujeme z jednotlivých vzpomínek, zde divákova mysl vykonává podobnou činnost a spojuje disparátní prvky (jednotlivé fotografie i trvající voiceover) v jeden celek. Díky tomuto aktivnímu zapojení diváka tak La Jetée působí jako ucelený film, dokonce i u střídajících se fotografií často narazíme na tíživou atmosféru (šepoty v podzemí) či rychlejší tempo (tlukot srdce a rychlejší "střih", respektive střídání obrazů). Forma sledu fotografií je vlastně tím, co činí La Jetée i po mnoha dekáдах seriózní podívanou. Zatímco jiná dobová sci-fi nyní působí už poněkud komicky, La Jetée uniká vábení po speciálních efektech a celou katastrofu, která lidstvo stihne, podává jen v řadě fotografií zničeného města a díky tomu stále působí uvěřitelně.

La Jetée tak bezesporu i po letech ob stojí jako esej, který jakoby sám zkoumal možnosti filmového média - a to nejen tím, že k filmu přistupuje zcela netradičním způsobem, ale díky tomu, že vlastní filmové vyprávění staví do souvislosti s lidským zpracováním vzpomínek a času. Přitažlivost tohoto Markerova snímku ale tkví i v mnohem přístupnějších aspektech - příběh totiž funguje i jako existenciální drama o předurčenosti a nezvratnosti osudu. Stejně tak lze vnímat La Jetée i jako milník žánru science fiction. Ačkoliv ve své době nezpůsobil žádnou revoluci, filmaři na něj navazovali i o několik dekáď později - vzpomeňme například Gilliamovo povedené přepracování hlavní premisy tohoto díla v povedeném sci-fi 12 opic.

Jan Šíma